

Koordinering af kvælstofindsatsen

Målgruppe: medarbejdere og projektledere i kommuner

Baseret på webinar med Asger Petersen, SGAV, 19. oktober 2026

Grundtanken: Virkemidlerne skal spille sammen
Minivådområder og større vådområder bliver ofte omtalt som forskellige virkemidler i kvælstofindsatsen, men i praksis skal de ses som komplementære redskaber. Ifølge Asger Petersen er det afgørende, at kommuner, udtagningskonsulenter og lodsejere koordinerer indsatsen, så virkemidlerne understøtter hinanden og samlet bidrager mest muligt til kvælstofreduktionen. Formålet er ikke at skabe konkurrence mellem virkemidlerne, men at finde de løsninger, der giver størst effekt lokalt.

Vådområdeprojekter og betinget egnede arealer
Vådområdeprojekter er et vigtigt virkemiddel i kvælstofindsatsen og bidrager til at reducere udledningen af kvælstof til vandmiljøet. Projekterne etableres typisk ved at genskabe eller skabe vådere forhold i landskabet, så vandet opholder sig længere tid i området. Som led i planlægningen af indsatsen er der udpeget såkaldte betinget egnede arealer. Det er arealer, hvor der vurderes at være potentiale for at etablere et vådområdeprojekt, og disse arealer er reserveret til vådområdeprojekter.

Hvad er et minivådområde?
Et minivådområde er et teknisk anlæg, der etableres på landbrugsarealer og modtager drænvand fra omkringliggende marker. Anlægget er udviklet til at reducere indholdet af nitrat og fosfor i drænvandet, inden vandet ledes videre i systemet. Minivådområder består typisk af et sedimentationsbassin samt dybe og lavvandede zoner, der tilsammen skaber de biologiske processer, som reducerer kvælstofudledningen. Effekten er dokumenteret gennem forskning fra Aarhus Universitet, og minivådområder indgår som et af de kollektive virkemidler i den grønne omstilling af landbruget.

Minivådområders bidrag til kvælstofindsatsen
Minivådområder har en dokumenteret effekt på både kvælstof og fosfor. Kvælstofreduktionen ligger typisk omkring 22 procent af kvælstofindholdet i drænvandet, mens fosforreduktionen kan være op til 45 procent. Virkemidlet fremhæves derfor som et arealeffektivt redskab, der kan levere betydelige reduktioner på relativt begrænsede arealer. Samtidig er det et virkemiddel, der relativt hurtigt kan etableres, når de nødvendige tilladelser er på plads.

Find det rette virkemiddel til det konkrete område
Ifølge Asger Petersen bør kommuner og udtagningskonsulenter have fokus på at finde den løsning, der giver størst værdi i det konkrete område. Nogle steder vil et større vådområde være den bedste løsning. Andre steder kan et minivådområde etableres hurtigere og lettere eller give en høj lokal effekt. Derfor opfordres kommuner og konsulenter til at gå i dialog tidligt i processen og afklare, hvilket virkemiddel der bedst understøtter de lokale mål.

Kommunens rolle i koordineringen
Koordineringen mellem vådområder og minivådområder sker i høj grad i samarbejde med kommunerne. Kommunen kommer typisk i spil på tre områder.

1. **Frigivelse af betinget egnede arealer, hvis det er nødvendigt og muligt.**
   Kommunen kan frigive betinget egnede arealer til etablering af minivådområder. Det kan være relevant, hvis en lodsejer ønsker at etablere et minivådområde på et areal, der ellers er reserveret til et potentielt vådområdeprojekt. Hvis kommunen ikke har aktuelle planer om at gennemføre et vådområdeprojekt på arealet, kan det frigives til minivådområdet i stedet. Dialogen sker ofte på initiativ fra udtagningskonsulenten.

2. **Andre tilladelser såsom landzonetilladelser, tilladelser efter vandløbsloven mv.**
   Kommunen er myndighed for en række tilladelser, som kan være nødvendige for at etablere et minivådområde. Det gælder blandt andet landzonetilladelser og tilladelser efter vandløbsloven.

3. **Underskrift af koordineringsblanketten**
   Kommunen skal underskrive den koordineringsblanket, der indgår som en fast del af ansøgningen om et minivådområde. Dette gælder også, hvis et areal allerede er frigivet som betinget egnet.

Koordineringsblanketten skaber fælles overblik
Koordineringsblanketten er et vigtigt redskab i samarbejdet mellem kommune, lodsejer og udtagningskonsulent. Formålet er ikke alene at sikre, at et minivådområde ikke reducerer effekten af potentielle vådområde- eller lavbundsprojekter. Blanketten skal også understøtte dialogen om, hvordan virkemidlerne placeres strategisk lokalt, så den samlede indsats giver størst mulig effekt.

Minivådområder og vådområder kan ofte eksistere side om side
Et gennemgående budskab i webinaret er, at minivådområder sjældent forringer mulighederne for senere at etablere større vådområder. Størstedelen af et vådområdes kvælstofeffekt hentes fra det direkte opland til vådområdet, mens minivådområder typisk har et relativt begrænset drænopland. Derfor kan de som udgangspunkt godt placeres i et opland til et vådområde uden at påvirke effekten væsentligt.

Når en positiv forundersøgelse først er gennemført, skal der typisk meget til, før et minivådområde reducerer vådområdets effekt i et omfang, der får betydning for projektets tilskudsgrundlag eller omkostningseffektivitet. Budskabet fra webinaret er derfor, at kommunerne som udgangspunkt ikke behøver være bekymrede for, at etablering af minivådområder spænder ben for fremtidige vådområdeprojekter.

Anbefalinger
Asger Petersen anbefaler kommunerne at bruge koordineringsblanketten som et aktivt dialogværktøj og tage tidlig kontakt til relevante udtagningskonsulenter, når der opstår overlap mellem forskellige virkemidler. Erfaringen er, at den tidlige dialog gør det lettere at finde den løsning, der giver størst lokal effekt og samtidig understøtter den samlede kvælstofindsats. Den vigtigste opgave er derfor at finde den rette kombination af virkemidler lokalt.